

KS. ZBIGNIEW JANCZEWSKI

BINACJA I TRYNACJA MSZY ŚWIĘTEJ
W KONCELEBRZE
W ŚWIETLE PRAWA KANONICZNEGO I LITURGICZNEGO

1. WSTĘP

Msza św. to czynność Chrystusa i hierarchicznie zorganizowanego Ludu Bożego, ośrodek chrześcijańskiego życia Kościoła powszechnego oraz lokalnego. Jest więc bardzo ważne, aby jej sprawowanie było tak uporządkowane, by święci szafarze i pozostali wierni czerpali stąd coraz obfitsze owoce, dla których Jezus Chrystus ustanowił Eucharystyczną Ofiarę swego Ciała i Krwi. Sprawowanie Eucharystii, dokonuje się poprzez dostrzegalne znaki podtrzymujące, wyrażające i umacniające wiarę¹. Dlatego formy i elementy zaproponowane przez Kościół dla sprawowania Mszy św. celebrowanych w różnych sytuacjach należy bardzo starannie dobierać i łączyć ze sobą, z uwzględnieniem przepisów prawa kanonicznego i liturgicznego.

Niniejszy artykuł zajmuje się godziwym, zgodnym z wymogami stawianymi przez Kościół sprawowaniem Eucharystii w specyficznych okolicznościach. Są nimi zdarzające się coraz częściej łączenie Mszy koncelebrowanej (czyli odprawianej równocześnie przez kilku kapłanów) z odprawianiem jej przez jednego szafarza po raz drugi, a nawet trzeci w ciągu tego samego dnia, czyli binacją lub trynacją.

Ks. dr hab. ZBIGNIEW JANCZEWSKI – kierownik Katedry Historii Źródeł i Literatury Prawa Kanonicznego, Wydział Prawa Kanonicznego UKSW; adres do korespondencji: ul. Dewajtis 5, 01-815 Warszawa.

¹ Por. Konstytucja o liturgii świętej *Sacrosanctum concilium*, [w:] *Sobór Watykański II. Konstytucje, dekryty, deklaracje*, Poznań 2000, nr 14, 19, 26, 28, 30, 41, 47.

2. RYS HISTORYCZNY

W czasie ostatniej wieczerzy Jezus składa bezkrwawą ofiarę swojego Ciała i Krwi indywidualnie, dopuszczając jednak do współudziału w niej dwunastu apostołów. Do koncelebrowania Mszy św. biskupa wraz z prezbiterami w I wieku nawiązywał prawdopodobnie św. Ignacy Antiocheński (+101) w *Liście do Filadelfian*. Przestrzegął w nim wiernych, aby mieli tylko jedną Eucharystię, bowiem jest tylko jedno Ciało Chrystusa i jeden kielich z Jego Krwią, jeden ołtarz ofiarny, a także jeden biskup otoczony prezbiterami².

Hipolit Rzymski (†235) w tzw. *Podaniu Apostolskim* opisuje sprawowanie Mszy św. przez nowo wybranego biskupa. Wraz ze zgromadzonymi wokół niego prezbiterami biskup wkłada ręce na przyniesione do ołtarza ofiary, a później już sam odmawia pozostałe modlitwy³. Udział prezbiterów w konsekrowaniu Eucharystii polegał zatem jedynie na włożeniu rąk równocześnie z biskupem⁴. Według rzymskiej księgi liturgicznej *Liber Pontificalis* z przełomu IV i V wieku w Rzymie głównym celebransem Ofiary Mszy św. był papież, ale w koncelebracji brali też udział wszyscy kapłani Rzymu oraz przybyli do niego biskupi⁵.

Przyjmuje się za pewne, że w Kościele pierwotnym zupełnie nie znano praktyki sprawowania Eucharystii przez jednego celebransa, w izolacji i bez udziału miejscowego kleru i pozostałych wiernych. Funkcję przewodniczącego koncelebry spełniał biskup, do niego dołączali prezbiterzy, przy czym Mszę św. sprawowano tylko raz w ciągu dnia⁶.

W VII wieku kardynałowie w stopniu prezbitera koncelebrowali Mszę św. z papieżem cztery razy w roku – w Boże Narodzenie, Wielkanoc, Zesłanie Ducha św. i uroczystość św. Piotra i Pawła, wspólnie recytując kanon mszalny⁷. Później, w średniowieczu, koncelebruje się Mszę św. w większe

² Por. M. Michalski, *Antologia literatury patrystycznej*, t. 1, Warszawa 1975, s. 27.

³ Por. *La Tradition apostolique de Saint Hyppolyte essai de reconstitution* par D. B. Botte, Münster Westfalen 1963, p. 12-16, 29.

⁴ Por. S. Czernik, *Liturgia Eucharystii – zagadnienia wybrane*, [w:] *Sakramenty wtajemniczenia chrześcijańskiego*, Warszawa 1981, s. 317.

⁵ Por. B. Nenuser, *La concelebrazione nella tradizione della chiesa occidentale*, [w:] *Concelebrazione, dottrina e pastorale*, Brescia 1965, s. 7.

⁶ Por. M. Pastuszko, *Najświętsza Eucharystia według Kodeksu prawa kanonicznego Jana Pawła II*, Kielce 1997, s. 46-47.

⁷ Por. *Ordo Romanus III*, nr 1, [w:] M. Andrieu, *Les Ordines Romani du haut Moyen Age*, t. 2, Louvain 1948, s. 131; N. M. Denis-Boulet, *La concelebracion eucharisti-*

święta. Od czasów cesarza Karola Wielkiego (768-814) w Kościele łacińskim coraz bardziej rozpowszechnia się zwyczaj sprawowania Mszy indywidualnie, co doprowadza z czasem do zaniku koncelebry⁸. Od tego okresu jedynie neoprezbiterzy z biskupem koncelebrują Mszę połączoną z obrzędem ich święceń oraz biskupi w czasie Mszy konsekracyjnej jednego z nich. Msza św. koncelebrowana zachowała się natomiast w ciągu całej historii chrześcijaństwa w Kościołach wschodnich, zwłaszcza w obrządku bizantyjskim. Powrót do takiego sposobu sprawowania Eucharystii na Zachodzie nastąpił dopiero po Soborze Watykańskim II (1962-1965)⁹.

Tak jak to już zostało przytoczone wcześniej, w pierwszych wiekach historii Kościoła kapłani celebrowali tylko jedną Mszę w ciągu dnia. Pierwsze wzmianki o prawdopodobnej binacji pojawiają się w V wieku, ale nie wiadomo, czy Msze sprawował ten sam celebrans, czy też dwaj różni kapłani¹⁰. Papież Grzegorz Wielki (590-604) wspomina o odprawianiu w Rzymie, w Boże Narodzenie, dwóch albo nawet trzech liturgii mszalnych¹¹. Synod odbywający się w 666 r. w hiszpańskiej Lelirdzie (Concilium Emeritanum) zalecał kapłanowi opiekującemu się różnymi kościołami celebrowanie kilku Mszy św.¹² Jednak średniowieczni papieże, tacy jak Innocenty III (1198-1216) i Honoriusz III (1216-1227), przypominali o tym, że w ciągu dnia kapłan może sprawować tylko jedną Mszę św. Do wyjątków należało Boże Narodzenie i przypadek konieczności ponownego celebrowania¹³.

Również Kodeks Prawa Kanonicznego z 1917 roku uznawał pośrednio zasadę jednokrotnego sprawowania Eucharystii przez kapłana w ciągu dnia. Wyjątkowo można było uzyskać od Stolicy Apostolskiej i ordynariusza miejscowego pozwolenie na binację w święto nakazane, gdy brakowało kapłanów i znaczna część wiernych nie mogła z tego powodu wziąć udziału we Mszy. Natomiast trynację dopuszczono jedynie dwa razy w roku: w Boże

stique, [w:] A. G. M a t r o m o r t, *L'Eglise en priere*, Paris 1961, s. 321.

⁸ Por. J. K ł o c z o w s k i, *Wspólnoty chrześcijańskie*, kraków 1964, s. 41.

⁹ Por. P a s t u s z k o, dz. cyt., s. 49-50, 59-63.

¹⁰ Por. tamże, s. 78.

¹¹ Por. *Homilia in Evangelium*, 8, [initio:] J. P. M i g n e, *Patrologiae latinae cursus completus*, Parisiis 1844-1864, t. 76, 1103; na oznaczenie tej pozycji używam skrótu PL.

¹² Por. H. T. B u r n s, *Canones Apostolorum et Conciliorum vaeterum saeculum*. IV-VIII, t. 1, Berolini 1839, s. 326.

¹³ Por. C. 3 X 3 41; C. 12 X 3 41.

Narodzenie i we wspomnienie wszystkich wiernych zmarłych, czyli 2 listopada¹⁴.

Do Soboru Watykańskiego II binacja lub trynacja Mszy św. przez kapłana uczestniczącego w koncelebrze w zasadzie była niemożliwa w Kościele łacińskim. W starożytności prezbiterzy, koncelebrując Mszę św. ze swoim biskupem, sprawowali tylko jedną Mszę w ciągu dnia, natomiast w średniowieczu, jeśli brakowało na jakimś terytorium kapłanów, dochodziło do binacji i trynacji Mszy św. w zasadzie nie koncelebrovano.

3. BINACJA I TRYNACJA PODCZAS MSZY ŚW. KONCELEBROWANEJ W ŚWIETLE OBOWIĄZUJĄCYCH W KOŚCIELE NORM

3.1. *Binacja*

Kodeks Prawa Kanonicznego z 1983 r. podaje ogólną zasadę, według której kapłan może sprawować Mszę św. tylko jeden raz dziennie¹⁵. Jest to więc nawiązanie do wielowiekowej tradycji Kościoła. Binowanie lub trynowanie stanowi sytuację nadzwyczajną i obwarowane jest kilkoma warunkami. Jeszcze bardziej nadzwyczajne okoliczności muszą zachodzić, aby można było przy tym koncelebrować Eucharystię. Jak bowiem pisze Pastuszko, jest słuszne, żeby kapłan całą swoją pobożność skupiał na sprawowaniu jednej Mszy w ciągu dnia¹⁶.

Kodeks postanawia, aby zgodę na binację wydawali ordynariusze miejsca. Nie może ona być udzielona ze względu na prośbę zaledwie kilku osób lub tylko dla zaspokojenia potrzeby wyływającej z pobożności jakiegoś wiernego, w tym także kapłana¹⁷.

Ordynariusze zazwyczaj zezwalają na binację, uchwalając normy i podając okoliczności, w jakich jest ona dopuszczalna na ich terenie¹⁸. Są one następujące: a) brakuje kapłanów, b) zachodzi słuszna przyczyna¹⁹. Najpierw

¹⁴ Por. kan. 806.

¹⁵ Por. kan. 905 § 1.

¹⁶ Por. P a s t u s z k o, dz. cyt., s. 86.

¹⁷ Por. G. T r e v i s a n, *L'Eucaristia*, [w:] *La funzione di santificare della Chiesa*, Milano 1995, s. 106.

¹⁸ Tamże, s. 89.

¹⁹ Por. KPK 1983, kan. 905 § 2.

więc musi brakować osób mających święcenia kapłańskie, mogących sprawować Mszę św. dla wiernych w odpowiednim miejscu i czasie. Za spełnienie tego warunku można przyjąć sytuację, w której kapłan znajduje się na miejscu, ale na przykład jest chory, lub też nie mając obowiązku wypływającego z pełnienia urzędu proboszcza lub wikariusza parafialnego (emeryt, rezydent itp.) z jakiegoś powodu nie chce celebrować.

Drugim warunkiem jest zaistnienie słusznej przyczyny, mającej na uwadze dobro jakiejś większej społeczności wiernych, takiej jak np. potrzeba sprawowania w parafii dodatkowej Mszy św. z racji pogrzebu czy ślubu. Sytuacja, z której wypływa słuszna przyczyna, powinna pojawić się niejako „nadplanowo”. Kiedy bowiem można ją przewidzieć odpowiednio wcześniej, Eucharystia z takiej racji powinna być zaplanowana i dostosowana do zwykłego porządku Mszy w danej parafii i odprawiona przez duszpasterza jako jego jedyna Msza w ciągu dnia. Obydwa wymienione wcześniej warunki muszą zachodzić jednocześnie, a prawo do binacji pod żadnym pozorem nie może być nadużywane. Fakt, że jakiś wierny chce zamówić dodatkową w Mszę danym dniu, nie stanowi wystarczającego powodu dla binacji²⁰. Między innymi z podobnej racji prawo posoborowe zezwoliło nawet na przerwanie ciągłości sprawowania Mszy gregoriańskich, gdy tylko pojawia się konieczność sprawowania Eucharystii podczas pogrzebu albo ślubu²¹. Aby nie doszło do binacji, można zatem nie odprawić Mszy gregoriańskiej.

Z inną sytuacją mamy do czynienia, kiedy kapłan odprawia dwie Msze św. w ciągu dnia, z czego jedną sprawuje w koncelebrze. Nie ma tutaj znaczenia, czy pierwsza z nich jest odprawiana indywidualnie, a druga koncelebrzana, czy też odwrotnie²². Przypadki takie są ściśle określone przez prawo powszechnie, zawarte w nowym *Wprowadzeniu do Mszału Rzymskiego* z 2003 r. Ustawodawca kościelny zezwala na binację i koncelebrę:

a) w Wielki Czwartek, zarówno podczas Mszy krzyżma, jak i Mszy wieczornej;

b) na Wielkanoc, w noc paschalną (a więc w czasie liturgii Wielkiej Soboty, mogącej kończyć się już w niedzielę zmartwychwstania) oraz w samym dniu Zmartwychwstania Pańskiego;

²⁰ Por. E. S z t a f r o w s k i, *Podręcznik prawa kanonicznego*, t. 3, Warszawa 1986, s. 187.

²¹ Por. Kongregacja Soboru, *Deklaracja w sprawie ciągłości odprawiania Mszy gregoriańskich*, 24.02.1967, AAS 59(1967), s. 222.

²² Por. P a s t u s z k o, dz. cyt., s. 88.

c) w Boże Narodzenie, przy czym w tym dniu wszystkie Msze mogą być koncelebrowane;

d) we wspomnienie wiernych zmarłych (2 listopada), wtedy także w każdym z przypadków dopuszczona jest koncelebra;

e) we Mszy św. pod przewodnictwem biskupa lub jego delegata, sprawowanej na synodzie, podczas wizytacji pasterskiej, na zjeździe kapłanów;

f) uprawnienie do binacji w koncelebrze dotyczy również zebrań zakonników²³.

Zjazd kapłanów może odbywać się np. przy okazji pielgrzymki kongresu, zebrania duszpasterskiego, rocznicy święceń, urodzin itp. Nie dopuszcza się koncelebrowania Eucharystii, wiążącego się z binacją, jedynie dla nadania Eucharystii bardziej uroczystej oprawy (co, chociaż jest nadużyciem, często jest niestety praktykowane w naszym kraju). Według Trevisana prawodawstwo partykularne powinno nawet ograniczać możliwości binowania przez kapłanów w czasie Mszy św. koncelebrowanej, bliżej określając takie wyjątkowe sytuacje (np. podczas pogrzebu kapłana lub kogoś z jego rodziny)²⁴. Zakonnicy mają prawo do binacji w koncelebrze na Mszy konwentualnej²⁵. Tak więc wszyscy zakonnicy, a ponadto kanonicy kapituł (należący do danej wspólnoty – zakonnej czy kapituły), którzy z racji duszpasterskich są zobowiązani do celebrowania indywidualnego, mogą tego samego dnia koncelebrować Mszę konwentualną albo Mszę zgromadzenia²⁶.

Prawo powszechne nie wspomina nic o możliwości dwukrotnego sprawowania Eucharystii w ciągu dnia, za każdym razem w koncelebrze. Czy więc taka sytuacja jest dopuszczalna? Kanon 902 w pewnym sensie preferuje Msze koncelebrowane, o ile pożytek wiernych nie zaleca lub domaga się celebracji indywidualnej. W jakiejś parafii może więc zdarzyć się sytuacja, że dla trzech pracujących tam kapłanów przewidziane są i zaplanowane każdego dnia tylko dwie Msze św., w tym jedna z nich koncelebrowana. Rano Eucharystię celebrowuje dwóch, a wieczorem jeden prezbiter. Kiedy ponadto któryś z koncelebrujących razem weźmie też udział we Mszy pod przewodnictwem biskupa – na synodzie, zjeździe duszpasterskim itp. – może odprawiać po raz drugi, i do tego ponownie w koncelebrze.

²³ Por. *Ogólne wprowadzenie do Mszału Rzymskiego*, Poznań 2004, nr 204, s. 65.

²⁴ Por. T r e v i s a n, art. cyt., s. 106-107.

²⁵ Por. P a s t u s z k o, dz. cyt., s. 87.

²⁶ Por. *Ogólne wprowadzenie do Mszału Rzymskiego*, nr 114, s. 48.

Wydaje się, że wcześniej omówiony przepis nowego *Ogólnego wprowadzenia do Mszału Rzymskiego*, zezwalający na binowanie i koncelebrowanie, nie wylicza taksatywnie wszystkich możliwych przypadków. Można bowiem znowu odnieść się do sytuacji opisanej powyżej: trzech kapłanów, dwie Msze wcześniej zaplanowane w parafii, w tym jedna koncelebrowana. Wymienieni koncelebranci spotkają się kiedyś z potrzebą odprawienia drugiej Mszy w ciągu dnia, np. przy okazji pogrzebu. Będą więc w tym dniu binować (zaplanowana Msza parafialna oraz pogrzebowa), a także koncelebrować (Msza parafialna).

Należałoby jeszcze dodać, że zgodnie z przepisami nowego *Ogólnego wprowadzenia do Mszału Rzymskiego*, w Wielki Czwartek oraz w Wielką Sobotę nie wolno celebrować indywidualnie²⁷. Poza więc sytuacją, gdy w parafii jest tylko jeden duszpasterz, który sam sprawuje Eucharystię w te dwa niezwykle ważne dni roku liturgicznego, gdy kapłanów jest kilku, mogą oni odprawiać liturgię tylko w koncelebrze. Przepisu tego nie było w poprzednim wprowadzeniu do mszału.

3.2. Trynacja

Trynacją nazywamy celebrowanie Eucharystii po raz trzeci w ciągu dnia przez tego samego celebransa. Kodeks Prawa Kanonicznego z 1983 r. upoważnia ordynariuszy miejsca, aby zezwalali na trynację jedynie w niedziele i święta nakazane²⁸. Święto nakazane nie musi koniecznie być równocześnie takim, w którym na danym terytorium istnieje obowiązek uczestnictwa wiernych we Mszy św. A więc przykładowo trynacja jest dopuszczalna np. w uroczystość św. św. apostołów Piotra i Pawła, chociaż wierni nie mają, tak jak w Polsce, obowiązku uczestniczenia w Eucharystii. Wyklucza się natomiast, aby wspomniani ordynariusze zezwalali na trynację w dni powszednie²⁹. Ponadto, aby w takiej sytuacji można było sprawować po raz trzeci Mszę św., muszą zostać spełnione jeszcze dwie przesłanki:

- a) brakuje kapłana, który może w tym dniu odprawić jedną lub dwie Msze św.,
- b) zachodzi konieczność duszpasterska³⁰.

²⁷ Tamże, nr 199, s. 64.

²⁸ Por. kan. 905 § 2.

²⁹ Por. S z t a f r o w s k i, dz. cyt., s. 197.

³⁰ Por. kan. 905 § 2.

Konieczność duszpasterska to coś o wiele więcej niż potrzeba wymagana przy binacji. Ma ona miejsce wtedy, gdy znaczna część wiernych (jak podaje Pastuszko – co najmniej 10 osób) nie miała możliwości (bez własnej winy, wynikającej z zaniedbania czy niefrasobliwości) uczestniczenia w Eucharystii, jeśli duszpasterz nie odprawi trzeciej Mszy. Jeśli ordynariusz miejsca nie wydał dla swojego terytorium norm bliżej określających przypadki konieczności duszpasterskiej lub zaszła sytuacja, której normy te nie przewidują, za każdym razem należy się do niego zwracać o stosowne zezwolenie. Zezwolenie takie, co należy stanowczo podkreślić, nie może wiązać się z koncelebraniem w tym samym dniu tej (czyli trynowanej), lub innej (pierwszej albo binowanej) Mszy przez kapłana. Innymi słowy, gdy kapłan korzysta z uprawnienia do trynacji, nie ma prawa w tym dniu koncelebrować na mocy uprawnienia ordynariusza miejsca. Prawodawca kościelny wychodzi więc z założenia, iż trynacja jest dopuszczalna tylko w najbardziej wyjątkowych sytuacjach.

Do celebrowania Eucharystii po raz trzeci, w przypadku uczestnictwa w koncelebrze w tym momencie lub wcześniej, dopuszcza jedynie prawo powszechne. Kapłan może trynować i koncelebrować:

- a) w uroczystość Bożego Narodzenia,
- b) we wspomnienie wszystkich wiernych zmarłych³¹.

Wydaje się, że te dwa przypadki są niejako nadzwyczajnymi przywilejami. Nie trzeba przy tym się zwracać do kogokolwiek o stosowne pozwolenie.

Poza sytuacjami określonymi przez prawo powszechne i ordynariusza miejsca koncelebrowanie, podczas gdy w tym samym dniu sprawuje się już wcześniej dwie Msze św., jest niedozwolone. Nie dopuszcza tego nawet wzięcie udziału we Mszy sprawowanej z okazji zjazdu kapłanów, pielgrzymki, kongresu, konwentu itp. O takim stanowisku najwyższej władzy kościelnej dowiadujemy się z odpowiedzi Kongregacji Kultu Bożego, skierowanej 31 stycznia 1973 r. do arcybiskupa Mediolanu³².

Na zakończenie należałoby przytoczyć zakaz zawarty w instrukcji Kongregacji ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów *Redemptionis Sacramentum*, z dnia 25 marca 2004 r.: „Msze nie powinny być mnożone wbrew przepisom prawa”³³. Jeśli do tego dojdzie, należy zawsze mieć świadomość niegodziwości takiego postępowania.

³¹ Por. *Ogólne wprowadzenie do Mszału Rzymskiego*, nr 204, c-d, s. 65.

³² Por. X. O c h o a, *Leges Ecclesiae*, t. 5, Roma 1974, col. 6454.

³³ *Instrukcja „Redemptionis sacramentum”. O tym, co należy zachowywać, a czego unikać w związku z Najświętszą Eucharystią*, Poznań 2004, nr 116, s. 57.

4. SPOSÓB CELEBROWANIA W UJĘCIU PRAWA LITURGICZNEGO

Po zapoznaniu się z normami kanonicznymi, traktującymi o koncelebrze podczas Mszy św. binowanych i trynowanych, przyjrzyjmy się niektórym przepisom liturgicznym o sposobie celebracji Eucharystii koncelebrewanej. Niejednokrotnie można bowiem zauważyć pewne braki w znajomości zasad liturgicznych w tej kwestii u niektórych kapłanów. Warto zatem przypomnieć wybrane przepisy – dla podniesienia poziomu i godności celebracji liturgicznych.

Przygotowując się do sprawowania Mszy św., koncelebransi wkładają stosowne szaty liturgiczne. Gdy tylko zachodzi słuszna przyczyna (np. brakuje odpowiedniej ilości ornatów lub też panuje duży upał), to – poza przewodniczącym koncelebry – pozostali duchowni mogą na albę nałożyć samą stulę. Dopuszcza się też użycie przez nich ornatów w kolorze białym. Przewodniczący nakłada wtedy ornat w kolorze obowiązującym w danym okresie roku liturgicznego. Prawodawca kościelny podkreśla, iż należy odrzucić zwyczaj, sprzeczny z przepisami ksiąg liturgicznych, sprawowania Mszy św. bez odpowiednich szat liturgicznych albo z samą stulą nałożoną na zakonny habit lub zwykłe ubranie³⁴.

Jak podaje nowe *Ogólne wprowadzenie do Mszału Rzymskiego*, podczas obrzędów wstępnych (a także na końcu liturgii mszalnej), celebransi po przybyciu do ołtarza oddają mu głęboki ukłon³⁵. Czyż więc nie należy już, tak jak dawniej, klękać przed ołtarzem głównym? Przepisy te najwyraźniej korespondują z posoborowymi zasadami liturgii, według których tabernakulum można umieszczać nie tylko w tzw. ołtarzu wielkim, stojącym zazwyczaj za ołtarzem głównym, ale również w ołtarzu zbudowanym w kaplicy bocznej³⁶. Odpowiedź na postawione pytanie znajdujemy w dalszej części wprowadzenia, gdzie czytamy, że jeśli tabernakulum z Najświętszym Sakramentem znajduje się w prezbiterium, na początku i na końcu liturgii należy przed nim przykleknąć. Wyjątek stanowią niosący krzyż lub świece podczas procesji, którzy wykonują skłon głowy³⁷.

Przyjęło się, że w czasie przygotowania darów, gdy we Mszy nie uczestniczy diakon, w czynnościach nalewania do kielicha wody i wina przewodni-

³⁴ Por. tamże, nr 124, 126, s. 60-61.

³⁵ Por. nr 211, s. 66.

³⁶ Por. Kongregacja Świętych Obrzędów, Instrukcja *Eucharisticum mysterium*, nr 54, AAS 59(1967), s. 568.

³⁷ Por. *Ogólne wprowadzenie do Mszału Rzymskiego*, nr 274, s. 76.

czącemu pomaga któryś z koncelebransów. W świetle przepisów liturgicznych jest to niewłaściwe. Postanawiają one wyraźnie, że przygotowania darów ma dokonywać główny celebrans, podczas gdy pozostali znajdują się na swoich miejscach³⁸.

Modlitwę eucharystyczną należy odmawiać w języku znanym równocześnie wszystkim koncelebrującym kapłanom oraz zgromadzonemu ludowi. Jeśli wśród kapłanów są osoby nie znające języka celebracji, nie powinny one koncelebrować, ale brać udział we Mszy, ubrani w strój chórowy, zgodnie z przepisami³⁹.

Do częstszych błędów popełnianych w koncelebrze należy głośne wypowiedzianie wspólnych modlitw przez wszystkich kapłanów. Przepisy liturgiczne postanawiają tu wyraźnie: „Części modlitwy przeznaczone do wspólnego odmawiania, a zwłaszcza słowa konsekracji, koncelebransi mają wymawiać głosem przyciszonym, tak aby można było wyraźnie słyszeć głos głównego celebransa”⁴⁰.

W czasie prawie każdej Mszy koncelebrowanej można zauważyć brak jednolitości w sposobie wyciągania przez kapłanów ręki przy słowach konsekracji chleba i wina. Jedni czynią to, trzymając dłoń stroną wewnętrzną w dół, podobnie jak wcześniej przy słowach epiklezy wzywających Ducha św., inni – wskazując dłonią na konsekrowane postacie. Co na ten temat mówią normy liturgiczne? Przy wypowiedzaniu modlitwy: „Uświęć te dary mocą Ducha św., aby się stały [...]” kapłani powinni mieć ręce wyciągnięte nad darami, czyli wewnętrznymi częściami dłoni w dół⁴¹. Jest to bowiem starożytny, znany od początków chrześcijaństwa, gest symbolizujący znak, zstąpienie Ducha św., używany też np. przez szafarza przy udzielaniu sakramentu bierzmowania czy święceń. Szafarze nakładają wtedy także ręce na głowę przyjmujących wymienione sakramenty⁴². Podczas konsekracji Eucharystii norma podaje, że koncelebransi trzymają „prawą rękę wyciągniętą w stronę chleba i kielicha”⁴³. Nie wzywają już przy tym trzeciej Osoby Trójcy św., a jedynie wskazują – to jest bowiem Ciało, to jest Krew Chry-

³⁸ Tamże, nr 214, s. 67.

³⁹ W naszym kraju zakłada się sutannę, komżę i stułę. Por. Instrukcja *Redemptionis sacramentum*, nr 113, s. 56.

⁴⁰ Por. *Ogólne wprowadzenie do Mszału Rzymskiego*, nr 218, s. 67.

⁴¹ Por. tamże, nr 227 a, s. 68.

⁴² Por. *Katechizm Kościoła katolickiego*, Poznań 1998, nr 1299, s. 314 oraz nr 1573, s. 373.

⁴³ Por. *Ogólne wprowadzenie do Mszału Rzymskiego*, nr 227 c, s. 68.

stusa! Prawidłowe jest więc wyciągnięcie prawej dłoni w geście wskazującym na postacie Eucharystyczne. Brak jednolitości przy wykonywaniu tego gestu wprowadza pewien zamęt w odczytywaniu znaków liturgii, świadcząc również o nierozumieniu ich przez celebransów.

Warto też zauważyć, iż przepisy liturgiczne zezwalają, aby doksologię na zakończenie Modlitwy eucharystycznej wygłaszali według uznania wspólnie wszyscy koncelebransi albo sam główny celebrans⁴⁴. Kończąc sprawowanie liturgii Mszy św., jedynie główny celebrans i diakon całują ołtarz, natomiast pozostali kapłani oddają cześć ołtarzowi przez głęboki pokłon⁴⁵.

5. KONIECZNOŚĆ ZACHOWYWANIA PRZEPISÓW PRAWA KANONICZNEGO I LITURGICZNEGO

W poprzednich punktach opracowania zostały przedstawione przepisy kanoniczno-liturgiczne związane z binowaniem lub trynowaniem Mszy św. i koncelebrą. Obowiązkiem każdego duszpasterza jest ich zachowywanie, w przeciwnym bowiem wypadku dopuszcza się on niegodziwości. Niestety, jak zauważa instrukcja Kongregacji ds. Kultu Bożego i Sakramentów *Redemptionis sacramentum*, w niektórych miejscach popełnianie nadużyć w sprawach liturgii stało się jakby zwyczajem, co oczywiście nie może być akceptowane i powinno zniknąć⁴⁶. Już św. Tomasz z Akwinu pisał: „Błąd zafałszowania popełnia ten, kto w imieniu Kościoła oddaje Bogu cześć w sposób niezgodny z ustaleniami powziętymi przez Kościół na mocy jego boskiej władzy oraz w sposób przez Kościół nie praktykowany”⁴⁷. W encyklice *Ecclesia de Eucharistia* Papież Jan Paweł II zauważa natomiast, że tego rodzaju nadużycia powodują zaciemnianie prawidłowej wiary i nauczania katolickiego odnośnie do sakramentu Eucharystii⁴⁸. Wynikają one najczęściej z ignorancji kapłanów. Odrzuca się bowiem to, w czym nie pojmuje się dobrze głębszego sensu, nie rozpoznając też historyczności ustalonych zasad. Zasady i normy powstały bowiem z natchnienia i z ducha samego Pisma

⁴⁴ Tamże, nr 236, s. 70.

⁴⁵ Tamże, nr 251, s. 73.

⁴⁶ Instrukcja *Redemptionis sacramentum*, nr 4, s. 7.

⁴⁷ *Summa Theologica*, II, 2, q. 93, a. 1.

⁴⁸ Por. J a n P a w e ł II, Encyklika *Ecclesia de Eucharistia*, nr 10, AAS 95(2003), s. 439.

św.⁴⁹ Znaki widzialne, jakimi posługuje się liturgia na oznaczenie niewidzialnych rzeczywistości Bożych, zostały wybrane przez Chrystusa lub przez Kościół⁵⁰. Wreszcie struktury i formy celebracji liturgicznych, zgodnie z tradycją obrządku Wschodu i Zachodu, zgadzają się z Kościołem powszechnym także w odniesieniu do zwyczajów przyjmowanych powszechnie przez nieprzerwaną tradycję, pochodzącą jeszcze z czasów apostołskich⁵¹. Kościół ma obowiązek wiernie i starannie przekazywać te zwyczaje przyszłym pokoleniom, chroniąc je za pomocą przepisów prawa⁵².

W cytowanej encyklice Jan Paweł II naucza, że wszyscy wierni mają prawo do prawdziwej liturgii, a w sposób szczególny – do celebracji Mszy św., która winna być taka, jaką chciał i ustanowił Kościół, jak określają przepisy zawarte w księgach liturgicznych oraz w innych normach i aktach prawnych. Podobnie lud katolicki ma prawo, aby Ofiara Mszy św. była celebrowana w sposób niezmienny, zgodny z całym bogactwem nauczania Magisterium Kościoła. Wspólnota katolicka ma wreszcie prawo do celebracji dla niej ofiary Mszy św. w taki sposób, aby prawdziwie ukazywała sakrament jedności, czyli z wykluczeniem uchybień i wszelkich gestów, które mogłyby zrodzić w Kościele podziały⁵³.

W tym kontekście należy jeszcze raz podkreślić, iż Msze nie powinny być mnożone wbrew przepisom prawa⁵⁴. Za wszelką cenę należy więc unikać celebrowania Eucharystii w celu stworzenia okazałego widowiska, jak też nie nadawać jej stylu podobnego do innych ceremonii, zwłaszcza świeckich⁵⁵. Czyni się to czasami dla nadania większego splendoru Mszy celebrowanej przez biskupa – przez tworzenie koncelebry – nie bacząc przy tym, czy koncelebrujący mają uprawnienia do binowania albo, co gorsza, nawet do trynacji. Msze koncelebrowane mają bowiem na celu wspólne duchowe dobro ludu Bożego, a niezaspokajanie upodobań lub opinii pojedynczych osób⁵⁶.

⁴⁹ Por. Kongregacja ds. Kultu Bożego i Sakramentów, Instrukcja *Verietates legitimae*, 25.01.1994, nr 19 i 23, AAS 87(1995), s. 297.

⁵⁰ Por. Konstytucja o liturgii świętej *Sacrosanctum concilium*, nr 33, [w:] *Sobór Watykański II. Konstytucje, dekrety, deklaracje*.

⁵¹ Por. Św. Augustyn, *Epistula ad Ianuarium*, 54, I, PL, 33, 200.

⁵² Por. Instrukcja *Redemptionis sacramentum*, nr 9, s. 9-10.

⁵³ Jan Paweł II, Encyklika *Ecclesia de Eucharistia*, nr 52, s. 467-468.

⁵⁴ Por. Kongregacja ds. Duchowieństwa, Dekret *Mos iugiter*, 22.02.1991, AAS 83(1991), s. 443-446.

⁵⁵ Por. Instrukcja *Redemptionis sacramentum*, nr 78, s. 43.

⁵⁶ Por. *Ogólne wprowadzenie do Mszału Rzymskiego*, nr 42, s. 24.

Tajemnica Eucharystii jest zbyt wielka, ażeby ktoś mógł pozwolić sobie na traktowanie jej wedle własnej oceny, która nie szanowałaby jej świętego charakteru i wymiaru powszechnego⁵⁷. Kto tak postępuje, zdając się tylko na swój prywatny sposób myślenia, szkodzi – chociażby był kapłanem – prawdziwej jedności obrządku rzymskiego⁵⁸. Nie służy również autentycznemu zaangażowaniu duszpasterskiemu, pozbawiając wiernych ich dziedzictwa i tradycji ojców⁵⁹.

Należy też dodać, iż przestrzeganie norm wypływających z władzy Kościoła domaga się zgodności myśli i słowa, zewnętrznego działania i skupienia serca. Zachowywanie ich jedynie na zewnątrz sprzeciwia się istocie świętej liturgii⁶⁰.

6. TROSKA DUSZPASTERZY O GODZIWE SPRAWOWANIE EUCHARYSTII

W poprzednim punkcie opracowania ukazano nauczanie Kościoła dotyczące potrzeby i konieczności zachowywania przepisów regulujących sprawowanie Mszy Świętych, w tym także binowania i trynowania w koncelebrze. Kto zatem jest odpowiedzialny za ich przestrzeganie i należyłą celebrację Eucharystii? Pierwszą i najliczniejszą grupę, która z racji częstego celebrowania liturgii odpowiada za jej poprawność, stanowią niewątpliwie prezbiterzy. W encyklice *Ecclesia de Eucharistia* Jan Paweł II pisze: „Wielka odpowiedzialność spoczywa przy sprawowaniu Eucharystii zwłaszcza na kapłanach, którym przysługuje zadanie przewodniczenia jej *in persona Christi*, zapewniając świadectwo i posługę komunii nie tylko wobec wspólnoty bezpośrednio biorącej w niej udział, lecz także wobec Kościoła powszechnego, który zawsze jest przywoływany przez Eucharystię. Niestety trzeba z żalem stwierdzić, iż począwszy od czasów posoborowej reformy liturgicznej, z powodu źle pojmowanego poczucia kreatywności i przystosowania, nie brakowało nadużyć”⁶¹. Nadużycia miały miejsce nie tylko, jak to nam się często wydaje, w Europie zachodniej i Ameryce, ale niestety również i w Polsce (przynajmniej w odniesieniu do omawianej w tym opracowaniu binacji, try-

⁵⁷ J a n P a w e ł II, Encyklika *Ecclesia de Eucharistia*, nr 52, s. 468.

⁵⁸ Por. Kongregacja ds. Kultu Bożego i Sakramentów, Instrukcja *Liturgiam authenticam*, 28.03.2001, nr 4, AAS 93(2001), s. 686.

⁵⁹ Por. Instrukcja *Redemptionis sacramentum*, nr 11, s. 11.

⁶⁰ Por. tamże, nr 5, s. 7.

⁶¹ J a n P a w e ł II, Encyklika *Ecclesia de Eucharistia*, nr 52, s. 467-468.

nacji i koncelebry). Prezbiterzy nie powinni pozbawiać swej posługi głębokiego jej znaczenia, ponieważ przez swoją ignorancję mogą dopuścić się zniekształcenia sprawowania liturgii, wprowadzając dowolne zmiany, pominięcia lub dodatki⁶². Niech więc, jak apeluje Instrukcja *Redemptionis sacramentum*, Kościół boży nie będzie w taki sposób raniony przez kapłanów⁶³.

Drugą grupą odpowiedzialną za interesującą nas kwestię są biskupi. To właśnie biskup kieruje powierzonym mu Kościołem partykularnym⁶⁴ i jego obowiązkiem jest korygowanie, pobudzanie, a czasem nawet karcenie⁶⁵, ponieważ piastuje urząd, jaki przyjął przez święcenia biskupie⁶⁶. Do niego więc należy, zgodnie z przepisami prawa, nadzór nad dyscypliną koncelebracji we wszystkich kościołach i kaplicach jego diecezji⁶⁷. Powinien on zabiegać, aby prezbiterzy zdobywali coraz pełniejsze zrozumienie głębokiego sensu obrzędów liturgicznych, będąc prowadzeni do czynnego i owocnego udziału w sprawowaniu Eucharystii. Z tego też względu musi czuwać nad tym, aby takie celebracje odbywały się coraz godniej⁶⁸.

Ze swej strony biskup także powinien postępować zgodnie z przepisami prawa kanonicznego⁶⁹. Lud chrześcijański ma bowiem prawo oczekiwać, że będzie on strzegł tego, by w dyscyplinę kościelną nie wkradały się nadużycia, zwłaszcza gdy chodzi o sprawowanie sakramentów⁷⁰. Stojąc więc na straży zapewnienia tego uprawnienia swojej owczarni, ma niezwykle odpowiedzialny obowiązek zapewnienia prawidłowego sposobu celebrowania liturgii Mszy św. i korygowania występujących w niej nieprawidłowości, prowadzących do niegodziwego sprawowania Eucharystii.

⁶² Por. Sobór Trydencki, *Sess. VII*, 3.03.1563, *Dekret o sakramentach*, kan. 13, Denzinger, 1613; P i u s XII, Encyklika *Mediator Dei*, AAS 39(1947), s. 544; KPK 1983, kan. 846, § 1.

⁶³ Por. Instrukcja *Redemptionis sacramentum*, nr 31, s. 21.

⁶⁴ Por. Konstytucja dogmatyczna o Kościele *Lumen gentium*, nr 21, 27, [w:] *Sobór Watykański II. Konstytucje, dekryty, deklaracje*.

⁶⁵ Por. Kongregacja Kultu Bożego, Instrukcja *Liturgicae instaurationes*, 5.09.1970, AAS 62(1970), s. 694.

⁶⁶ Por. Konstytucja dogmatyczna o Kościele *Lumen gentium*, nr 21, [w:] *Sobór Watykański II. Konstytucje, dekryty, deklaracje*.

⁶⁷ Por. *Ogólne wprowadzenie do Mszału Rzymskiego*, nr 202, s. 64.

⁶⁸ Por. tamże, nr 22, s. 19.

⁶⁹ Por. Instrukcja *Redemptionis sacramentum*, nr 180, s. 85.

⁷⁰ Por. tamże, nr 24, s. 17.

7. ZAKOŃCZENIE

Podsumowując problem binowania i trynowania podczas Mszy św. koncelebrowanych należy podkreślić, że w Kościele łacińskim do Soboru Watykańskiego II taka sytuacja zasadniczo nie była dopuszczalna. W starożytności prezbiterzy celebrujący ze swoim biskupem sprawowali Eucharystię tylko raz dziennie. W średniowieczu raczej w ogóle nie koncelebrowano. Według aktualnie obowiązujących norm, na binację (z wyłączeniem koncelebry), mogą zezwalać ordynariusze miejsca. Binowanie przez kapłanów, łączące się ze wspólnym sprawowaniem Mszy, jest przewidziane w sytuacjach określonych przez nowe *Ogólne wprowadzenie do Mszału Rzymskiego*. Podobnie ma się sprawa w przypadku trynacji i koncelebry. Na trynację, bez prawa do wspólnego celebrowania którejś z trzech Mszy, zezwalają ordynariusze miejsca. Kapłan korzystający z takiego uprawnienia nie może w danym dniu koncelebrować. Trynacja wraz z koncelebrą dopuszczalne są jedynie przez normy zawarte we wprowadzeniu do mszału.

Sprawując wspólnie liturgię, kapłani muszą pamiętać, że słowa razem odmawiane w modlitwie eucharystycznej mają być wypowiedane głośno tylko przez przewodniczącego Mszy św. Pozostali celebransi wymawiają je głosem przyciszonym. Podczas konsekracji powinni wyciągnąć rękę w geście wskazującym na Ciało i Krew Chrystusa.

Ignorowanie przepisów kanoniczno-liturgicznych przy sprawowaniu Eucharystii jest dopuszczaniem się poważnej niegodziwości. Tego rodzaju nadużycia powodują bowiem między innymi zaciemnianie wiary i nauczania Kościoła. Msze św. nie mogą być mnożone wbrew przepisom prawa, np. dla stworzenia okazałego widowiska.

Wielka odpowiedzialność spoczywa na prezbiterach, dających świadectwo komunii wspólnoty Ludu Bożego, w której sprawują liturgię, z całym Kościołem powszechnym. Wprowadzając swoje arbitralne zmiany i decyzje, zniekształcają celebrację Najświętszej Ofiary. Natomiast biskupi są zobowiązani do czuwania i nadzoru nad właściwym i godnym sprawowaniem Eucharystii na swoim terytorium oraz podnoszeniem świadomości i głębszego zrozumienia sensu obrzędów liturgicznych u podległych im prezbiterów.

BINATION AND TRINATION OF THE HOLY MASS
IN CONCELEBRATION IN THE LIGHT OF CANON AND LITURGY LAW

S u m m a r y

The article shows problems connected with celebrating the Eucharist by a priest for a second and a third time in the course of one day in the light of canon and liturgy regulations. After sketching briefly the preliminaries in the introduction, a historical outline of the issue is presented. In the Latin Church until the Vatican Council II such a situation was in principle inadmissible. In ancient times the presbyters celebrating together with their bishop said the Mass only once a day. In the Middle Ages concelebration was not usually practiced. The possibility of bination and trination has appeared only after the Vatican Council II.

The next two parts of the article discuss the regulations of canon law in force now that are connected with the possibility of bining and then trining during concelebration. According to the norms that are in force at present the local ordinaries may give permission for bination (excluding concelebration). Bining connected with mutual celebrating the Mass is provided for in situations defined by the new *General Introduction to the Roman Missal*. It is similar in the case of trination and concelebration. The local ordinaries permit trination without the right to mutually celebrate one of the three Masses. The priest who exercises such a right may not concelebrate a Mass on the same day. Trination along with concelebration are admissible only by norms contained in the introduction to the missal.

In the next item the article presents the ways of concelebrating the Eucharist properly in the light of liturgy regulations, stressing the most often encountered irregularities. Celebrating the liturgy together priests have to remember that the words they say in the Eucharistic prayer are to be uttered aloud only by the main celebrant. The remaining celebrants say them quietly. During the consecration they should reach their hands in a gesture pointing to Christ's Body and Blood.

The next parts of the article show the necessity to keep to the canon and liturgical law by concelebrants and the need of the priests' deeper care of celebrating the Mass decently. Ignoring the canon-liturgical regulations when celebrating the Eucharist means committing a seriously base act. This kind of abuses cause, among others, obscuring the faith and the Church's teaching. Holy Masses may not be multiplied against the rules of the law, e.g. in order to put on an impressive show.

Translated by Tadeusz Karłowicz

Słowa kluczowe: Msza św. koncelebrowana, binacja, trynacja.

Key words: concelebrated Holy Mass, bination, trination.